

εἶπε νὰ πᾶμε νὰ παίξουμε μοναχοὶ μας στὸ περιβόλι.

Ὁ Ἀντωνάκης εἶταν ἕνας τετραπέρατος ξαθο-
μάλλης· χάρις στὰ σῦκα, φιλιωθήκαμε πάλι. Τοῦ
φέρνουμιουν καὶ γὼ τώρα σὰ συνομιλήκος, κι ὅχι
σὰ μεγαλήτερος. Πήγαμε λοιπὸ στὸ περιβόλι καὶ
παίξαμε κυνηγώματα. Σὰν κουραστήκαμε, στα-
θήκαμε κοντὰ σ' ἕνα δέντρο κι ἀρχίσαμε ὁμι-
λίες. Τονε ρώτηξα χίλια πράματα· πότε γυρίζει
ὁ μπαμπᾶς του ἀπὸ τὴ ξενιτειά, τί θὰ τοῦ
φέρῃ, γιατί δὲ φαίνει ἡ μάνα του σὰν τὴ δική
μου, ἂν κάμνουν κι αὐτοὶ τὸ πρωὶ τηγανήτες.
Κ' οἱ τηγανήτες μοῦ θύμησαν τὴ Λενιώ· ρώ-
τηξα λοιπὸν καὶ γιὰ τὴ Λενιώ, ἂν τὴν ἤξερε,
καὶ μοῦ εἶπε πὼς τὴν ἤξερε, καὶ πὼς θὰ τὴ
διαφρεντεύῃ ἀπὸ κλέφτες, τώρα ποῦ θὰ πηγαίνει
κι αὐτὸς στὸ σκολεϊό.

— Καὶ τί θὰ κάμῃς ἂν ποῦν νὰ τὴν ξανακλέ-
ψουν;

— Τί θὰ κάμω; αὐτὸ ποῦ σοῦ ἔκαμα σένα στὸ
δρόμο· νὰ τί θὰ κάμω.

— Ἐγὼ τίς ἔφαγα, ἡ ἐσύ; τοῦ λέγω ἀγριε-
μένα.

Ἀπὸ τὸ ἐγὼ ὡς τὸ ἐσύ, ξαναπιαστήκαμε πάλι.
Ὁ ἕνας τραβοῦσε τὸν ἄλλον ἀπὸ τὰ μαλλιά.

Αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν ἤρθαν πιά σῦκα νὰ μᾶς φι-
λιώσουν. Ἦρθε ἡ μάνα μου μὲ τὴ ρόκα στὸ χέρι.

Ὁ Ἀντώνης ἔγινε σάιτα καὶ πέταξε.

Εἶτανε θαρρῶ τὸ πρῶτο γερὸ ξύλο ποῦ ἔφαγα.
Δὲν τὸ ἐπίστευα πὼς ἔβλεπα τὴν μάνα μου μὲ
τόσο θυμὸ. Ἐκείνη, ποῦ μὲ χάδευε μὲ χίλια γλυκὰ
λόγια καὶ τραγουδία, ποῦ διαλαλοῦσε τὸ σπίτι
σὰ μέλεγε ἀφέντη της καὶ καμάρι της, ποῦ τίς
σκόλες δὲν ἔβγαине στὴ γειτονιά γιὰ νὰ μ' ἔχη
κοντὰ της, ποῦ τίς καθεμερινὲς εἶχε τὸ ἕνα μάτι
στόν ἀργαλειὸ καὶ τᾶλλο σὲ μένα, ποῦ ἤρχονταν
κάθε βράδυ στὸ κρεββάτι μου καὶ σταυροσημά-
δευε τὸ προσκέφαλό μου, τώρα νὰ μὲ παιδεύσῃ
σὰν ἕνας ἀπόνετος δικαστὴς, καθὼς ποῦ τὴν ἔ-
βλεπα, νὰ παιδεύῃ κάποτες τὴν Ἀννούλα! Ἄλ-
λαξαν λοιπὸν τὰ πράματα, πέρασαν τὰ ψέματα,
ἄρχισα νὰ μπαίνω στόν κόσμον, νὰ παιδεύουμαι
κι ἀπὸ τὸν κόσμον, κι ἀπὸ τὴ μάνα μου!

Τέτοια περνοῦσαν ἀπὸ τὸ ζαλισμένο μου νοῦ
καθὼς στεκούμιουνα σὲ μιὰ γωνιά τῆς αὐλῆς κι ἀ-
ναρρουποῦσα, μὲ τὴ μακαρίτισσα ἀντικρὺ μου, τὰ
μάτια της στηλωμένα ἀπάνω μου, καὶ τὸ στόμα
της νὰ λέῃ καὶ νὰ λέῃ, καὶ κάθε λόγος της νὰ μὲ
χτυπᾷ κι ἀπὸ τὴ ρόκα βαρύτερα:

— Νὰ μὴν τὸ πιστεύῃς πιά πὼς εἶσαι μωρό·
νὰ μάθῃς νὰ φέρνειςαι μὲ τὸν κόσμον· ὅχι, λέει,
πρῶτα νὰ τοὺς ντρέπειςαι, κ' ὕστερα νὰ δέρνειςαι
μαζί τους!... Ἔτσι δὲ θὰ γείνης ποτές ἄντρας.
Καὶ γὼ σὲ θέλω ἄντρα σὰ μεγαλώσῃς.

Ἐδῶ δὲν κρατήθηκα. Χαμογέλασα πάλι. Γέ-
λασε κ' ἡ μακαρίτισσα, μὲ πῆρε κοντὰ της, καὶ

μὲ καταχάρυε μὲ τὰ συνηθισμένα της χάδια.

Πέρασε λοιπὸν ἡ μπόρα, κατασταλάξαν οἱ ψυ-
χές, ἤρθε τὸ μεσημέρι, γύρισε κι ἡ Ἀννούλα ἀπὸ
τὸ Σκολεϊό, καὶ σὰ φάγαμε καὶ καθήσαμε γύρω
στὸ μαγκάλι, πῆγα κοντὰ στὴ μάνα μου καὶ τὴ
ρώτηξα γιατί δὲν πηγαίνω καὶ γὼ Σκολεϊό, νὰ
βλέπω κι ἄλλα παιδιὰ, νὰ βλέπω καὶ τὴ Λενιώ
σὰν ξαναπηγαίνει.

— Θαρρῶ πὼς πιότερο θὰς νὰ δῇς τὴ Λενιώ
παρὰ τᾶλλα παιδιὰ, μοῦ εἶπε γελῶντας. Περί-
μενα νὰ γυρίσῃ πρῶτα ὁ χρόνος. Μ' ἄς εἶναι κι
ἀπ' αὔριο. Νὰ ὁ φύλακας σου.

Κι ἄνοιξε τὸ σεργάρι, κ' ἔβγαλε ἕνα μαῦρο
τσόχινο φύλακα μὲ χρυσὰ γράμματα κολλημένα
ἀπάνω. Αὐτὸς ὁ φύλακας μοῦ ἔκαμε τραντά-
φυλλο τὴν καρδιά. Τὸν πῆρα, καὶ κοιμήθηκα μαζί
του ἐκείνη τὴ νύχτα.

[Ἐπεται συνέχεια]

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Ἀπὸ τίνος παριστάνει ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς σκη-
νῆς ἡ Ἑλληνικὴ ἡθοποιὸς Εὐαγγελία Παρασκευο-
πούλου. Τὸ ὄνομά της νομίζεις ὅτι εὐαγγελίζεται
τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἐλληνικοῦ θεάτρου. Τὴν ἤ-
κουσα δις μέχρι τοῦδε εἰς τὸ δημοτικὸν μας θέα-
τρον, ὡς Μαργαρίταν Γωτιὲ καὶ ὡς Μῆδειαν·
ἐχάρην, διότι ἐν ἐλληνικῷ θεάτρῳ ἔδοκίμασα
καλλιτεχνικὴν συγκίνησιν ἐξ Ἑλληνίδος καλλι-
τέχνης· ἐλυπήθην, διότι ἐπεθύμουν τὴν καλλιτέ-
χνην ταύτην νὰ τὴν ἔβλεπα διερμηνεύουσαν πρω-
τοτύπους ἐμπνεύσεις Ἑλλήνων δραματογράφων·
ἀπόκτημα ἰδικόν μας, ἐσκεπτόμην, εἶνε κρίμα
νὰ διατελῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ξένης τέχνης, ἔστω
καὶ ἐλληνοφώνου. Τὸ μέγα ὄνειρόν μας πρέπει νὰ
εἶνε πὼς νὰ ἀντικαταστήσωμεν, εἰς τὴν φιλολο-
γίαν, τὸ δράμα, τὴν ποίησιν, τὸ ἐλληνοφώνον
διὰ τοῦ ἐλληνικοῦ. Τί μᾶς ὠφελεῖ ἡ ἀναμύσση-
σις ἀλλοτρίων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, ἐνὸς δὲν
ἐκφράζομεν καὶ τὰ ἀλλότρια ὑπὸ τὴν πάτριον μορ-
φήν! Τί μᾶς ὠφελεῖ ἡ ἐντεχνος διερμηνεία χαρα-
κτήρων ἢ ξένων πρὸς ἡμᾶς ἢ ὑπὸ ξένων δημιουρ-
γηθέντων! Ἄλλ' ὡς πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην πε-
ρίπτωσιν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ κάποια διάκρι-
σις· εἶνε μεγάλη ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς ἀποκτήσεως ἀ-
ληθινοῦ τεχνίτου τῆς σκηνῆς, ἔστω καὶ ὅταν οὗτος
ἡθοποιῇ τὰ ξένα· τὴν σκηνὴν τῆς πατρίδος του
ἀνυψώνει καὶ τότε, καὶ παρασκευάζει ἐπ' αὐτῆς
τὸ ἔδαφος διὰ τὰ ἡμέτερα. Ἄς ἔχωμεν ἀξίους
ἡθοποιούς, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι στερούμεθα ἀ-
ξίων δραματογράφων, πιστεύσατε ὅτι μετὰ τὴν
ἀπόκτησιν τῶν πρώτων δὲν θὰ βραδύνουν οἱ δεύ-
τεροι· ὁ ποιητὴς ἐμπνέεται ἐκ τοῦ ἡθοποιοῦ περι-

σότερον ἢ οὗτος ἐξ ἐκείνου. Θεατρικὴ καὶ δραματικὴ ἀναγέννησις δὲν ἀπέχουν ἀλλήλων.

Τὴν κυρίαν Παρασκευοπούλου εἶχ' ἀκούσει κατὰ πρῶτον πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπὸ τῆς πενιχρᾶς σκηνῆς ἐπαρχιακοῦ τινος θεάτρου. Πρώτην φορὰν ἀνῆρχετο τότε ἐπ' αὐτῆς· ἀλλ' ἀπὸ τότε ὑπερεῖχε τῶν παλαιμάχων συναδέλφων τῆς. Μὲ κίνδυνον νὰ ἀντιποιηθῶ τὸν ἄχαριν τίτλον προφήτου μετὰ Χριστόν, σὰς λέγω ὅτι ἔκτοτε μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν τὴν ἐπανεῖδα εἰς τὴν «Κυρίαν μὲ τὰς Καμελίαν» τὴν εἶχα εἰς τὸν νοῦν μου ὡς καὶ τι ξεχωριστόν. Καὶ ὁσάκις ἐτύχαινε νὰ βλέπω εἰς τὰς ἐφημερίδας περὶ τῆς κ. Παρασκευοπούλου καὶ τοῦ θιάσου τῆς, ὅτι περιοδεύει τὴν Ἀνατολήν, τὴν Αἰγύπτου, δὲν ἤξεύρω ποῦ ἄλλου, — ἐσχάτως μάλιστα νομίζω ὅτι εἶχεν ἐπιτείνει τὸν πρὸς τὸν νομαδικὸν βίον ἔρωτα μέχρι τοῦ νὰ στήσῃ τὴν σκηνὴν τῆς ὑπαίθρου ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον τῆς Αἰγύπτου, — καὶ προκαλεῖ τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ, ἐνθουμούμην ζωηρότατα πάντοτε τὸ πενιχρὸν ἐπαρχιακὸν θέατρον καὶ τὴν ἐκπληξιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε βυθίσει τὸ ἀφελὲς αὐτοῦ κοινὸν ἢ νεαρὰ ἐκείνη γυνή, ἡ ἰσχυρόσαρκος καὶ ἄπλαστος, ἡ πρωτόπειρος καὶ ἀκατάσκευος ἐτι, ἀλλ' ἡ ὁποία ἐφαίνετο ἔκτοτε γεμάτη ἀπὸ ζωῆν καὶ δύναμιν. Ἀφ' ἐτέρου ὁμως, νὰ σὰς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔδιδα καὶ πολλὴν προσοχὴν εἰς τὰς ἐνθουσιαστικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἔξω τύπου· ποσάκις αὐταὶ ἐπιδραφιλεύθησαν, ἐγκαρδιώτερον καὶ μᾶλλον ἀνεπιφυλάκτως, εἰς πᾶσαν ἀξιοματικὴν μετριότητα τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς. Πρέπει κανεὶς νὰ τὴν ἴδῃ διὰ νὰ πεισθῇ ὅτι δὲν ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὰς μετριότητας ταύτας, καὶ ὅτι πᾶς ἔπαινος περὶ αὐτῆς δὲν προέρχεται ἐκ τυφλῆς συγκαταβάσεως ἢ ἐκ δουλικῆς συνθησίας, ἀλλ' ἀπορρέει κατ' εὐθείαν ἐκ τῆς καρδίας. Ἡ καρδιά αὕτη ὑπήγορεύεσεν εἰς τινὰς ἐκ τῶν θαυμαστῶν τῆς κ. Παρασκευοπούλου νὰ τὴν παρομοιωσῃ πρὸς τὴν Σάραν Βερνάρ. Δὲν εἶμαι ἄρμόδιος νὰ ἐξελέγξω τὴν ἀκρίθειαν τοῦ παραλληλισμοῦ· μολοντὶ δὲν εἶνε καὶ ἀπίθανον νὰ ὑπάρχῃ σχέσις τις περιέργου μεταξὺ μιᾶς περιωνύμου καλλιτέχνης, τῆς ὁποίας ἡ φήμη ἐπλήρωσε τὸν κόσμον, ἡ τέχνη ἐξέλαμψεν εἰς τόσα θεάτρα, ἡ εἰκὼν φέρεται πανταχοῦ, καὶ ἱστορίαι καὶ ἀνέκδοτα καὶ χαρακτηρισμοὶ αὐτῆς δαφνίστατα ἐγράφησαν καὶ παντοιοτρόπως κυκλοφοροῦσι· μεταξὺ ταύτης, καὶ ἡθοποιοῦ τὴν ὁποίαν διαφλογίζει τὸ ἱερόν πυρ τῆς τέχνης, καὶ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, τὸ θαυματουργόν, ὑποστηρίζει πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν δυσχερειῶν καὶ ὑπερνίκῃσιν τῶν ἐναντιωτάτων, καὶ ἡ Φύσις προικίζει διὰ ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ ἀναλόγου πρὸς τὸν ὀργανισμόν τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐδοξάσθησαν εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ καὶ αὕτη ἐκλήθη νὰ ἐκτελέσῃ· ἡθοποιοῦ εὐφυοῦς ἡ ὁποία μελετᾷ καὶ ἔχει πάντοτε

ὡς πρότυπα τοὺς μεγάλους διδασκάλους ἐν τῇ Τέχνῃ καὶ τούτους ἀείποτε φιλοδοξεῖ νὰ προσεγγίσῃ. Δὲν εἶναι ἀπίθανοι τοιαῦται συγκρίσεις, ἀλλὰ καὶ δὲν μοῦ φαίνονται τόσο ἐυλόγοι καὶ τόσο ἀπαραίτητοι, ἐν πάσει δὲ περιπτώσει λίαν ἐπικίνδυνοι καὶ ἱκαναί, ἀντὶ νὰ προκαλέσωσι τὸ σέβας, νὰ ἐξεγείρουν τὰς ὑποψίας τοῦ πάντοτε δυσπίστου κοινοῦ, καὶ νὰ ὑποθέσῃ τοῦτο ὅτι πρόκειται περὶ ἀσυνειδήτου τινὸς βεκλάμας, οὐχὶ δὲ περὶ πεφωτισμένης καὶ εὐκρινοῦς κρίσεως. Ἀποκρούω κατ' ἀρχὴν τοὺς τοιοῦτους ἀνωφελεῖς παραλληλισμούς, τῶν ὁποίων εἶνε ἀληθὲς ὅτι μετὰ τὴν κατάχρησιν κάμνομεν ἐνίοτε, καὶ ὅταν δὲν πρόκειται περὶ ἡθοποιῶν. Ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, ἡ εὐρωπαϊκὴ δόξα νομίζει ὅτι, ἀντὶ νὰ μᾶς διαφωτίζουν καὶ παρακινοῦν εἰς γενναίαν ἀμίλλαν, μᾶς ἐκάθησαν εἰς τὸ στομάχι· καὶ μᾶς βασανίζουν ὡς ἐφιάλται. Ἀς σκεπτώμεθα μᾶλλον ἐλευθέρως, μετριώτερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον. Ἀς μὴ νομίζωμεν ὅτι ἀποκαλοῦντες πολιτικὸν τινὰ τῆς ἀρεσκείας μας λ. χ. Βίσμαρκ, τότε μόνον παρέχομεν πλήρως τὸ μέτρον τῆς πρὸς αὐτὸν ἐκτιμήσεώς μας καὶ τότε μόνον τὸν χαρακτηρίζομεν ὅπως πρέπει· διότι μᾶς συνεκίνησεν εἰς ποιητῆς, δὲν ἔπεται ὅτι εἶνε δευτέρα ἐκδοσις τοῦ Λαμαρτίνου· τὸ ὅτι ἀνεγνώσαμεν ὠραῖα τινὰ διηγήματα, δὲν ἀποδεικνύει αὐτὸ μόνον, ὅτι ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἓνα Τουργένιεφ· εἶθε νὰ δοξασθῇ ὡς ἡ Σάρα Βερνάρ καὶ ἡ κυρία Παρασκευοπούλου· ἀλλ' ἐγὼ τὸ ὀνειροπολῶ τὸ στάδιόν τῆς πολὺ διαφορετικῆς ἐκείνου τὸ ὁποῖον διήνυσεν ἡ περιφημος γαλάτις· τὸ θέλω ὀλιγώτερον θορυβῶδες καὶ περισσότερον κάρπιμον· ἄς μὴ ἀκουσθῇ τὸ ὄνομά τῆς μέχρι τῆς Ἀμερικῆς, ἀλλ' ἄς τὸ συνδέσῃ αὕτη πρὸς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς, ὅπως δὲν τὸ συνδέσεν ἡ ἄλλη, ἥτις εἶχε πρὸ ἑαυτῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι ἐπίσης μεγάλη, καὶ κλασικώτερα μάλιστα ὑποδείγματα.

Ἄλλ' ὅσον ἀποκρούω τὸ ἄσκοπον τῶν μεγάλων ὁμῶν συγκρίσεων, τόσο δὲν παραδέχομαι τὴν γνώμην ἐκείνων οὔτινες θὰ ἐμέμφοντο τὴν ἑλληνίδα ἡθοποιὸν ἐπὶ τῷ ὅτι προβάλλει δῆθεν πολλὰς ἀξιώσεις. Διότι, ἂν δὲν ἀπατώμαι, καί ποῦ ἤκουσα δειλῶς, ἀλλὰ μὲ πρόθεσιν ἐλέγχου, ὑποτυπούμενον ὅτι ἡ κυρία Παρασκευοπούλου ἔχει μεγάλας ἀξιώσεις. Κατήντησε παροϊμικῶς ἡ υπερφροσύνη τῶν ἐλλήνων ἡθοποιῶν καὶ ἡ πεποίθησις τὴν ὁποίαν ἕκαστος αὐτῶν τρέφει πρὸς τὴν μεγαλοφυίαν του. Ἄλλ' ἡ κυρία Παρασκευοπούλου δὲν σχετίζεται καὶ πολὺ πρὸς τὸν ὄχλον ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἐκόντες ἀκόντες ὑφίστασθαι ἐπὶ τῆς σκηνῆς· εἶνε καλλιτέχνις, ὅλοι τὸ ὁμολογοῦμεν. Καὶ ὁ καλλιτέχνης δὲν εἶνε δυνατόν ἢ νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις καὶ μὲ ἀξιώσεις νὰ παρουσιάζεται πρὸ τοῦ κοινοῦ. Οἱ χωρὶς ἀξιώσεις συγγραφεῖς, ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι

μου κάμνουν ἐντύπωσιν σεμνοτύφων γυναικῶν ἐντύπωσιν ἡ ὁποία μικρὸν ἀπέχει τοῦ ἀηδοῦς. Ἄλλο νὰ εἶσαι δειλός, νὰ ἦσαι μετριοφρων, καὶ ἄλλο νὰ παραιτῇσαι πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ ἔργου σου, νὰ δείχνῃς ὅτι δὲν ἤξεύρεις ἀπολύτως τί σοῦ γίνεται, καὶ νὰ παρέχῃς τοιοῦτοτρόπως τὸ δικαίωμα εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα ἡλίθιον νὰ σοῦ ὑποβάλῃ τὰς γνώμας του καὶ νὰ σὲ διδάσκῃ· ἂν εἶσαι τότε συνεπής εἰς ἐαυτόν, σὺ ὁ μὴ ἔχων ἀξιώσεις, πρέπει νὰ κύψῃς τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ διδασκάλου σου. Ἡ δειλία καὶ ἡ μετριοφροσύνη καθιστῶσι συμπαθέστερον τὸ πνεῦμα· ἀλλ' ὠραιότερα καὶ τῶν δύο εἶνε ἡ πεποίθησις, ἡ ἀγία πεποίθησις τὴν ὁποίαν ὁ καλλιτέχνης τρέφει εἰς ἐαυτόν, καὶ ἡ ἀξίωσις τοῦ ῥήτορος, τοῦ ποιητοῦ, τοῦ δραματογράφου, τοῦ μουσουργοῦ, τοῦ ζωγράφου, τοῦ ἡθοποιοῦ νὰ τὸν ἐννοήσουν οἱ πρὸς οὓς ἀπευθύνεται καὶ νὰ συγκινηθοῦν ἐξ αὐτοῦ. Οἱ προβάλλοντες χωρὶς ἀξιώσεις ἂν δὲν εἶνε ταρτοῦφοι, εἶνε ἀγαθόπουλοι. Τὸ κοινὸν μόνον πρὸς τοὺς ἀξιούντας τι προσέχει. Θὰ ἦτο περιέργων, ἂν δὲν εἶχεν ἡ κ. Παρασκευοπούλου ἀξιώσεις, ἔστω καὶ μεγάλας.

Υπεδύθη δύο τύπους, ὧλας ἀντικειμένους· τὸν τύπον τῆς Κυρίας τῶν Καμελιῶν, καὶ τὸν τῆς Μηδείας. Ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ πρῶτος τύπος, ἀναφερόμενος εἰς ἥθη νεώτερα, σύγχρονα σχεδόν, ἀνθρωπότερα, αἰσθητότερα, φαίνεται ἐγγύτερος ἡμῶν, πραγματικώτερος, καὶ κατ' ἀκολουθίαν εὐκολώτερος πρὸς διερμηνείαν· ἐνῶ ὁ δευτέρος παρίσταται πολὺ δυσχερέστερος πρὸς τοῦτο, τύπος τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, αἰρόμενος ὑπὲρ τὸ αἰσθητὸν καὶ τὸ σύνθητος, πλαστικῶς ἀκίνητος ἐν τῷ φρικώδει καὶ τῷ ὑψηλῷ τῆς «σκυθρωποῦ καὶ πόσει θυμουμένης» Μηδείας, ἥτις «σοφὴ πέφυκε καὶ κακῶν πολλῶν ἱδρις», κατ' Εὐριπίδην, καὶ χάνεται μέσα εἰς τὰ βῆθη τῶν μυθολογικῶν αἰώνων. Καὶ ὅμως νομίζω ὅτι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει. Ὁ καλλιτέχνης δυσκολεύεται περισσότερον εἰς τὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀνάπλασιν τῆς Μαργαρίτας Γωτιῆ παρὰ εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου. Ἡ παρισινὴ Λορέττα εἶνε περίπλοκος, πολυσύνθετος, ἀνώμαλος, σκοτεινὴ, ῥομαντικὴ καὶ ἀερῶδης, ὅσον δὲν εἶνε ἡ ἀπλὴ, σαφής, κλασικὴ καὶ ὡς ἐκ συμπαγοῦς τινος οὐσίας διαπεπλασμένη, ἐρωτόπληκτος ὁμοῦ καὶ θηριώδης καὶ τρισαθλία μάγισσα τῆς Κολχίδος. Καὶ ὡ τῆς ἀρήτου δυνάμεως καὶ χάριτος καὶ ἀθανασίας τῶν τύπων καὶ συμβόλων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος! Ἡ «Κυρία μὲ τὰς Καμελίας» εἶνε ἔργον μεγάλου δραματοῦργου· ἡ «Μήδεια» δὲ τραγωδία σχετικῶς ἀφανοὺς συγγραφέως. Διὰ τοῦ

ἔργου του ἐκείνου ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς ἐθεμελίωσε δραματικὴν σχολὴν καί, συγκινήσας καὶ συναρπάσας τὸ κοινόν, κατέκτησεν ἐξ ἐφόδου τὴν γαλλικὴν σκηνήν. Ἐνῶ ὁ δραματοῦργήσας τὴν «Μήδειαν», Κάρολος Δελαβᾶλ, «Δοῦξ τοῦ Βονιβέντου», ὡς φέρεται ἐν τῷ προγράμματι τῆς παραστάσεως, ἀγνωστος δὲ, εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον, μὲ ὅλον τὸ Δουκᾶτον του, ἐφρόντισε μόνον νὰ ἐξάρῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἡρώιδος του συμφώνως πρὸς τὸ ἀρχαῖον πρότυπον, τὰ λοιπὰ δὲ πρόσωπα τῆς τραγωδίας ἀφῆκεν ἀμελῶς ἐν τῇ σκιᾷ. Ἄλλ' ἡ Μήδεια αὐτοῦ, μὲ μόνον τὴν εὐλογίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ιδεώδους, πόσον εἶνε πλησιέστερα ἡμῶν, πόσον ὠραιότερα καὶ ἀληθεστέρα τῆς Μαργαρίτας τοῦ Δουμά υἱοῦ! Ἡ «Κυρία μὲ τὰς Καμελίας», ὅτε τὸ πρῶτον παρεστάθη ἐν Παρισίοις, ἐξέπληξεν, ἐμέθυσε, συνεκίνησεν, ἐθριάμβευσε. Μετὰ παρέλευσιν δεκαπέντε ἐτῶν ἀναβιβάζεται ἐκ νέου ἐπὶ τῆς παρισινῆς σκηνῆς, καὶ, κατὰ τὴν ὁμολογίαν ἐπιφανοῦς κριτικοῦ, τοῦ Πῶλ δὲ Σαὶν-Βικτώρ, εὐρίσκεται διαφορετικὴ· ἡ χάρις της παρέμεινε ἔτι, ἀλλ' ἡ πρώτη γοητεία εἶχεν ἐξαλειφθῇ. Συγκινεῖ ὀλιγώτερον, φαίνεται ὀλιγώτερον εὐλικρινής, ἡ μετάνοιά της παρίσταται κάπως συνθηματικὴ, βλέπεις ὅτι ὁ ἔρωσ δὲν ἰσχύει νὰ ἐκπλύνῃ ἐντελῶς τὰς ἀμαρτίας της· ὑπὸ τὴν ἀγαπῶσαν ἐταίραν διαφαίνεται ἡ ἐξ ἐπαγγέλματος Λορέττα. Καλλιτεχνικὸν δημιούργημα τοῦ ὁποίου ἡ λάμψις ἀμαυροῦται μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινῶν, δυνατόν καὶ οὕτω νὰ τὸ σέβωμαι καὶ νὰ συγκινοῦμαι ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐκ τῶν ἐκανοποιούντων τὰς περὶ τέχνης ἀπαιτήσεις μου. Προτιμῶ τὴν παλαιὰν Μήδειαν, τετριμμένην ὑπόθεσιν πρὸς δραματοποιίαν, ἀλλ' ἀναλλοίωτον, ἀπτόητον, ὡς ἐν τῷ ἔρωτι, οὕτω καὶ πρὸ τοῦ χρόνου, αἰετοτε νέαν.

Τοιοῦτοι τύποι ἐμπνέουσι θερμότερον τὸν ἀληθινὸν καλλιτέχνην, ὅστις εὐρίσκει δι' αὐτῶν εὐρύτερον στάδιον νὰ ἀναπτύξῃ καὶ ἐπιδείξῃ τὰ χαρίσματά του. Δι' αὐτὸ ἴσως ὡς Μήδεια νομίζω ὅτι ἐντελέστερον ὑπεκρίθη ἢ ὡς Μαργαρίτα Γωτιῆ ἡ κυρία Παρασκευοπούλου. Ἄλλ' ὡς πᾶς ποιητῆς ἡ κυρία Παρασκευοπούλου ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ἡ εὐφυὴς αὕτη ἡθοποιὸς ἔχει ἓνα μέγαν ἐχθρόν· ὁ ἐχθρὸς οὗτος εἶναι ἡ λεγομένη καθαρεύουσα γλῶσσα. Φοβοῦμαι ὅτι δὲν ἐκατάλαβεν ἀκόμη τὸν κίνδυνον τὸν ὅποιον διατρέχει ἐκ τοῦ ἐχθροῦ τούτου. Ἄλλ' εἶναι ὕβρις πρὸς τὴν Τέχνην ἡ γλῶσσα αὕτη, ἀκουομένη ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς. Καὶ ἐπειδὴ τοιοῦτον θέμα χρειάζεται ξεχωριστὴν ἀνάπτυξιν, ἀναβάλλω τὰ περὶ τούτου εἰς προσεχῆ εὐκαιρίαν.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ